

**РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД
ЗА СОЦИЈАЛНУ ЗАШТИТУ**

**ИЗВЕШТАЈ
О РАДУ УСТАНОВА ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ
ЗА 2020. ГОДИНУ**

Београд,
Јул, 2021. године

Садржај

Скраћенице	4
УВОД	5
1 Подаци о установама за домски смештај деце и младих	6
1.1 Број, капацитет и флукуација корисника у домском смештају за децу и младе у 2020. години	6
1.2 Испуњеност структурних стандарда - структура смештаја	8
1.3 Људски ресурси у установама за децу и младе	9
2 Карактеристике корисника установа за смештај деце и младих	12
2.1 Број корисника у домском смештају за децу и младе	12
2.2 Старосна и полна структура корисника у домском смештају за децу и младе	13
2.3 Корисници домског смештаја у установама за децу и младе примљени током године... ..	15
2.4 Разлог смештаја у установу	16
2.5 Средина боравка корисника пре смештаја у установу	16
2.6 Корисници према сметњама у развоју и инвалидитету	18
2.7 Старатељска заштита корисника на смештају у установама за децу и младе	19
2.8 Образовна структура деце и младих у установама	20
2.9 Одржавање контаката деце и младих са примарном породицом и сродницима	21
2.10 Корисници према дужини боравка у установи	22
2.11 Прекиди смештаја	23
3. Додатне делатности установа, услуге у локалној заједници у 2020. години	25
4. Закључак и препоруке	26
5. ПРИЛОЗИ	30

Скраћенице

Уредба (Уредба о мрежи установа социјалне заштите)

Установе за ДМБРС и ДМСР (установе за децу и младе без родитељског старања и за децу и младе са сметњама у развоју)

Установе за ДМСР (установе за децу и младе са сметњама у развоју)

МДЗ (мале домске заеднице)

Установе за васпитање (установе за васпитање деце и омладине)

МРЗБСП (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања)

РЗСЗ (Републички завод за социјалну заштиту)

УВОД

Извештај о раду установа за смештај деце и младих у 2021. години сачињен је на основу појединачних извештаја о раду укупно 19 установа за смештај деце и младих.

Поштујући *Уредбу о мрежи установа социјалне заштите*¹, која установе за децу и младе повезује у једну групу установа, Републички завод за социјалну заштиту израђује један извештај, имајући у виду карактеристике и специфичности сваке од група ових установа, односно њихових корисника: *установе за децу и младе без родитељског старања и за децу и младе са сметњама у развоју, установе за децу и младе са сметњама у развоју (са организационим јединицама за одрасле) и установе за васпитање деце и омладине.*

У првом делу приказани су основни подаци о установама за смештај деце и младих: број установа за смештај деце и младих, смештајни капацитети и људски ресурси.

У другом делу приказани су подаци о основним обележјима корисника: број, старосна и полна структура, број и карактеристике корисника примљених у току године, разлози смештаја, пребивалиште и средина из које корисници долазе, присуство сметњи у развоју и инвалидитета, потребан степен подршке, старатељска заштита, дужина смештаја, образовни статус корисника, динамика контаката са сродницима, разлози прекида смештаја. Обележја корисника приказана су и према корисничким групама и према типу установа.

У трећем делу приказани су подаци о примени поступака ради заштите права корисника и евиденција о стручном раду.

У четвртном делу су информације о додатним делатностима установа, тј. о услугама у локалној заједници, а у петом делу се налазе закључци.

Прикупљени подаци приказани су у контексту законских, подзаконских и стратешких докумената којима су дефинисани статус и правци развоја ове групе установа: *Закон о социјалној заштити*², *Уредба о мрежи установа социјалне заштите*, *Правилник о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите*³ и *Правилник о лиценцирању*⁴.

---

¹ <https://www.minrzs.gov.rs/files/doc/porodica/Uredba%20o%20mrezi%20ustanova.pdf>

² "Сл. Гласник РС", бр. 24/2011)

³ „Сл. гласник РС", бр. 42 од 14. маја 2013, 89 од 16. новембра 2018

⁴ "Сл. гласник РС", бр. 42/2013

1 Подаци о установама за домски смештај деце и младих

1.1 Број, капацитет и флукуација корисника у домском смештају за децу и младе у 2020. години

У 2020. години је 19 установа пружало услуге смештаја деци и младима⁵: 10 установа за децу и младе без родитељског старања и децу и младе са сметњама у развоју (ДМБРС и ДМСР)⁶, шест установа за децу и младе са сметњама у развоју (ДМСР) и три установе за васпитање деце и омладине.

Закон о социјалној заштити прописује да установе за смештај за децу и младе не могу имати капацитет већи од 50 места, а за смештај одраслих и старијих капацитет већи од 100 корисника⁷. *Уредба о мрежи установа социјалне заштите*, нормативни акт којим се одређује капацитет сваке установе прописује значајно веће капацитете. Уредба такође дефинише да три од шест установа за смештај деце и младих са сметњама у развоју имају организационе јединице за смештај одраслих⁸.

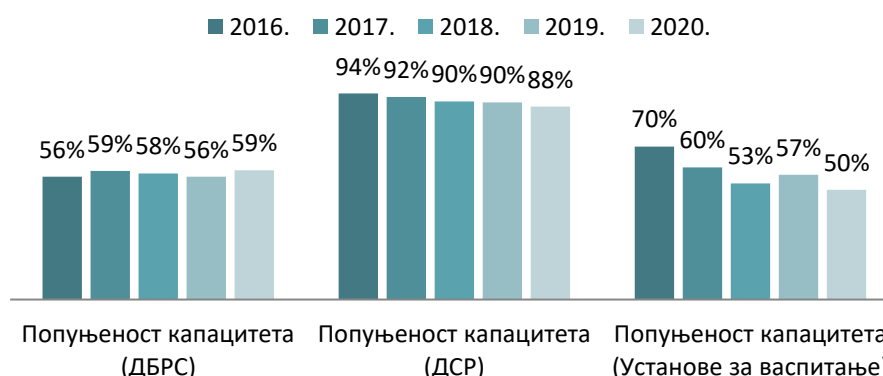
Табела 1 - Капацитет установа за смештај деце и младих према типу установе и узрасту корисника

Тип установе	Капацитет домског смештаја			Додатне услуге
	Деца и млади	Одрасли	Укупно	
Установе за смештај деце и младих са сметњама у развоју	716	800	1516	0
Установе за смештај деце и младих без родитељског старања и за децу и младе са сметњама у развоју	924	0	924	550
Установе за васпитање деце и омладине	116	0	116	145
Укупно	1756	800	2556	695

Извор: Уредба о мрежи установа социјалне заштите, 2013.

Посматрано по групама установа попуњеност капацитета варира (Графикон 1):

Графикон 1 - Попуњеност капацитета за домски смештај деце и младих , 2016 - 2020. (%)

⁵ У току 2019. године са радом је престала установа „Петар Радовановић“ у Ужицу

⁶ Пет од ових 10 установа развило је мале домске заједнице унутар својих објеката.

⁷ Закон о социјалној заштити, члан 54. ("Сл. Гласник РС", бр. 24/2011)

⁸ „Стамница“, „Ветерник“ и „Сремчица“

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих и Уредба о мрежи установа социјалне заштите

а) Од шест *установа за смештај деце и младих са сметњама у развоју*, четири имају капацитет преко 50 места за децу и младе⁹ и све три установе које имају одрасле имају капацитет већи од 100. Просечна попуњеност капацитета ове групе установа у односу на прописани капацитет се протеклих пет година кретала између 88% (2020. година) и 94% (2016. године). На листама чекања је на крају 2020. године било 81 корисника, слично као и претходне.

Флуктуација у овим установама је изразито мала. У протеклих пет година, удео прекида смештаја корисника у укупном броју корисника је низак и креће се од 2,1% до 3,9%, а 2020. године био је 3,2%.

б) Од 10 установа за смештај деце и младих без родитељског старања две установе имају капацитет домског смештаја већи од 50 корисника¹⁰. У већини ових установа се континуирано смањује број корисника, тако да је у неким домовима број корисника значајно испод капацитета смештаја прописаног Уредбом, док Дом за децу и младе „Станко Пауновић“ из Неготина има кориснике само у две мале домске заједнице¹¹. Просечна попуњеност капацитета у односу на Уредбу је 31.12.2020. износила 58,9%, са значајним варијацијама од установе до установе. Број корисника на листама чекања је већи него претходних година: на крају 2020. године 41 корисник, 2019. године 27 корисника, на крају 2018. године четири корисника.

Флуктуација: удео прекида смештаја корисника у укупном броју корисника у протеклих пет година креће се од 13,4% до 20,8%. Сличан је удео броја корисника примљених током године (креће се између 15,5% и 21,4%). Удео прекида смештаја у 2020. години је најнижи у протеклих пет година и износи 17,8%, док је удео корисника примљених у току године 16,6%. У малим домским заједницама флуктуација је једва присутна, у току 2020. године је примљено три корисника, а регистрован један прекид смештаја.

ц) Три *установе за васпитање деце и омладине*, према Уредби располажу са укупним капацитетом од 261 места, 116 за заводски смештај и 145 за друге услуге. Капацитети ових установа не прелазе Законом прописан капацитет. Попуњеност капацитета је 2020. године била је 50%.

Флуктуација је највећа у овој групи установа, што је у складу са прописима о ограниченој дужини боравка по којима деца и млади бивају упућени у овај тип установе (Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела). У протеклих пет година број корисника који годишње напушта установу кретао се између 29% и 45%. Удео броја корисника примљених током године варира у сличном обиму. У току 2020. године удео прекида је нижи него ранијих година и износи 38,3%. Нижи је и удео корисника смештених у установу у току године и износи 29,8%, док је претходне године био 40,2%.

⁹ „Ветерник“, „Колевка“, „Сремчица“ и „Стамница“

¹⁰ „Звечанска“ и „Дечје село“

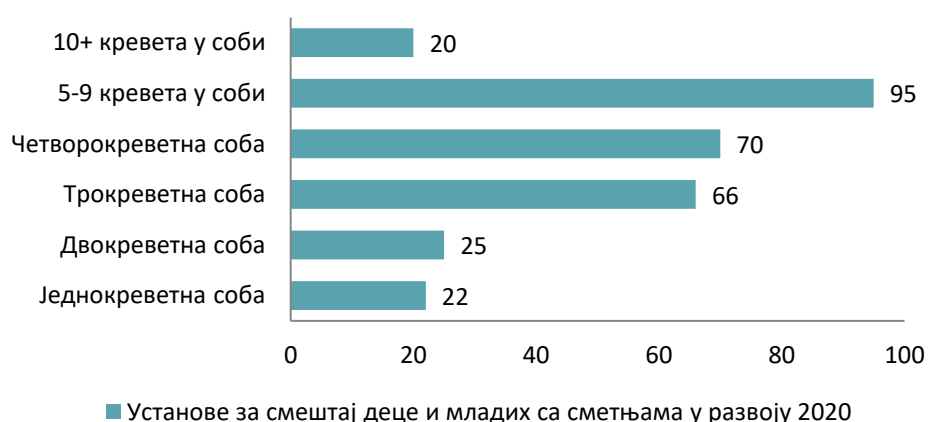
¹¹ Уредба препознаје и Установу „Младост“ у Крагујевцу која је у потпуности трансформисана у установу за пружање локалних услуга, као и установу „Петар Радовановић“ у Ужицу која је са радом престала 2019. године. С обзиром на то подаци о капацитетима из Уредбе за ове две установе нису укључени у извештај.

1.2 Испуњеност структурних стандарда - структура смештаја

Према Правилнику о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите прописана структура смештаја кроз максималан број места у соби износи четири.

У 2020. години шест установа за ДМСП располагало је са 298 соба, 2019. године са 272 собе. Иако установе континуирано смањују укупан број места и повећавају број соба са мањим бројем кревета, и даље 38,5% соба има више од четири места. Само једна установа има структуру смештаја у складу са стандардом, четири од шест установа имају собе са четири до девет места, а једна установа има искључиво собе са преко 10 места.

Графикон 2 – Структура смештаја према броју кревета у установама за смештај ДМСП, 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Десет установа које смештају ДМБРС и ДМСП је 2020. године располагало са 298 соба¹², од чега је 86,1% у складу са стандардима, доминирају двокреветне и трокреветне собе.

Графикон 3 – Структура смештаја према броју кревета у установама за смештај ДМБРС и ДМСП, 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и млади

¹² У односу на претходну годину број соба је умањен за капацитет Установе „Петар Радовановић“ која је у међувремену престала са радом.

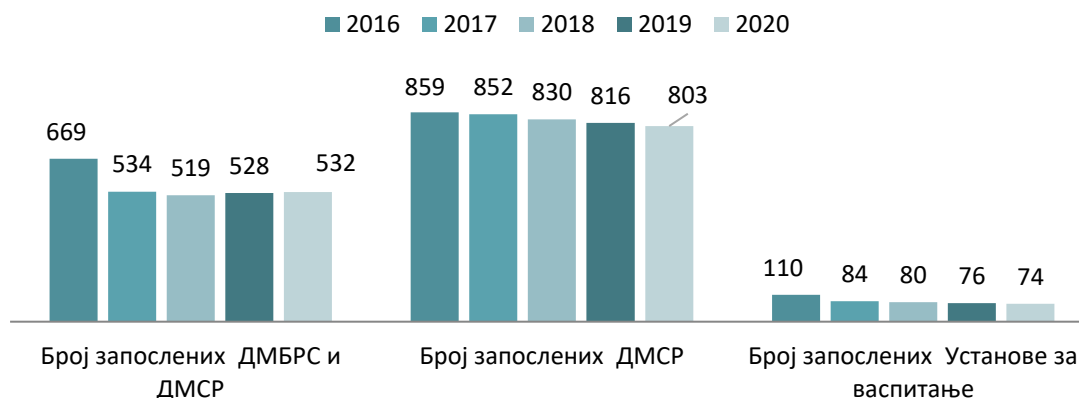

Структура соба у *Установама за васпитање деце и омладине* је најповољнија¹³. У 2020. години ова група установа располагала је са 45 соба, од чега је 36 двокреветних.

1.3 Људски ресурси у установама за децу и младе

Број запослених у установама за смештај деце и младих на дан 31.12.2020. године износио је укупно 1.409. У односу на 2016. годину када је било 1.638 запослених, број запослених је смањен за 14% (Графикон 4).

Графикон 4 - Запослени у установама за смештај деце и младих, 2016 - 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

У *домовима за ДМСР* континуирано се смањује број запослених, на крају 2020. године било је 803 запослена. Највише, односно 49,8% радника су сарадници, а затим технички радници који су заступљени са 27% (Табела 2).

У установама за *ДМБРС и ДМСР* број запослених је незнатно повећан у протекле три године, а један од разлога је што је једна установа престала са радом. На дан 31.12.2020. године било 532 радника у 10 установа, 30,3% запослених су сарадници, затим следе технички радници са 27,1% (Табела 2).

У *установама за васпитање* укупан број запослених је 74. Готово подједнако учешће у укупном боју запослених чине стручни радници са 33,8% и технички радници са 35,1% (Табела 2).

Табела 2 - Структура запослених радника у установама за смештај деце и младих, 2020. (%)

Тип установе	Руководећи радници	Стручни радници	Стручни сарадници	Сарадници	Финансијско-административн и радници	Технички радници
Установе за децу без родитељског старања	4,7%	16,5%	15,2%	30,3%	6,2%	27,1%
Установе за децу са сметњама у развоју	1,6%	12,5%	4,7%	49,8%	4,4%	27,0%
Установе за васпитање деце и омладине	6,8%	33,8%	12,2%	1,4%	10,8%	35,1%

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

¹³ Ова група установа није обухваћена Правилником о ближим условима и стандардима за пружање услуга социјалне заштите.

Структура стручних радника према професији се разликује у три групе установа. У установама за ДМСР у којима су већински одрасли корисници доминирају дефектолози, поготово у установама са организационим јединицама за одрасле. У установама за децу и младе без родитељског старања и децу и младе са сметњама у развоју најзаступљенији су педагози/специјални педагози и социјални радници, а у Установама за васпитање специјални педагози (Табела 3).

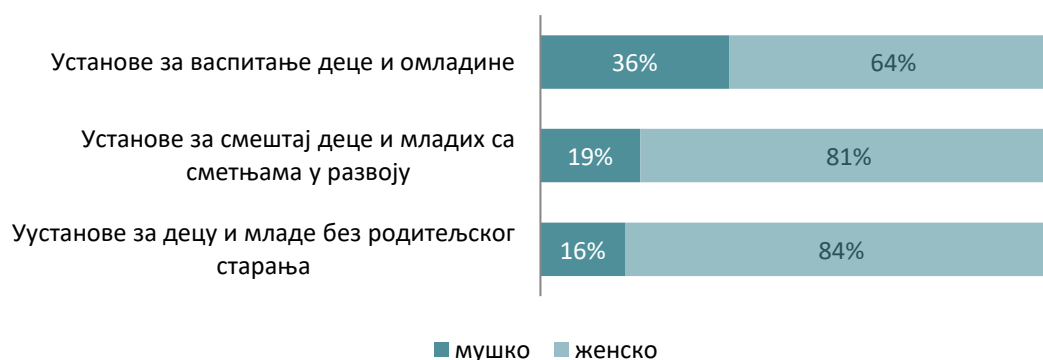
Табела 3 - Структура стручних радника према типу установе и старосној структури корисника, 2020. %

Стручни радници	Установе за ДМСР	Установе за ДМБРС и ДМСР	Установе за васпитање
Дефектолог	63%	7%	24%
Педагог / специјални педагог	1%	28%	44%
Социјални радник	7%	19%	16%
Психолог	7%	16%	8%
Лекар опште праксе/специјалиста	13%	10%	0%
Правник	4%	7%	8%
Логопед	3%	1%	0%
Остало	2%	12%	0%
Укупан број запослених	803	532	74
Удео стручних радника	16,5%	12,5%	33,8%
Удео деце и младих	34,7%	99,8%	100%
Удео корисника са сметњама у развоју/инвалидитетом	100%	56,9%	67,2%

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Што се тиче структуре сарадника према професији, у установама за децу и младе без родитељског старања и децу и младе са сметњама у развоју две трећине, односно 74% ангажованих сарадника чине медицинске сестре, 24% су неговатељице. У установама за смештај деце и младих са сметњама у развоју и њиховим организационим јединицама за одрасле учешће неговатељица је 54% а медицинских сестара 41%. Запослени у установама за смештај деце и младих су доминантно женског пола, а полна структура се није значајно мењала у претходних пет година (Графикон 5).

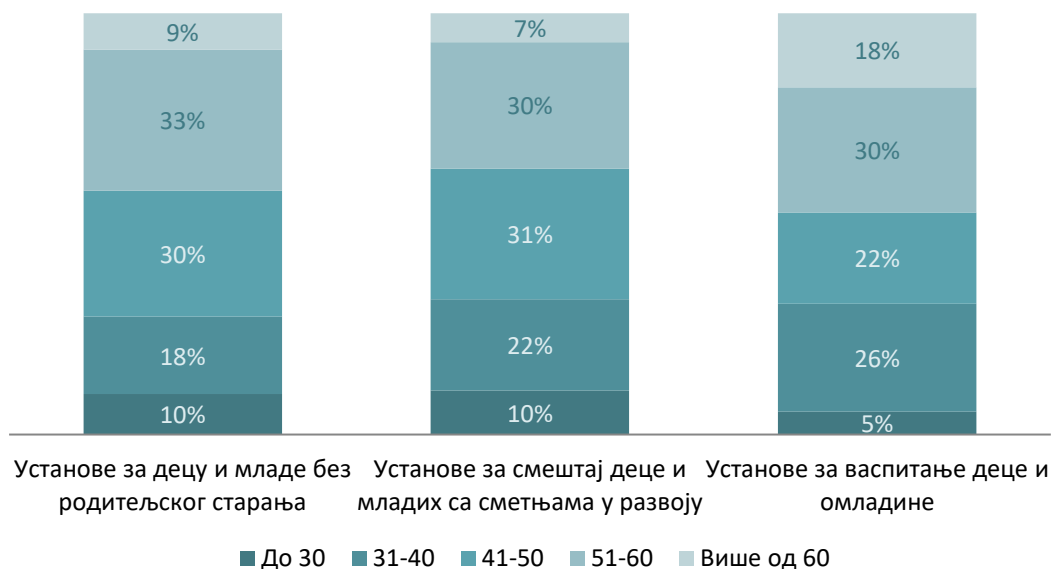
Графикон 5 - Полна структура запослених по групама установа за смештај деце и младих, 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

У старосној структури запослених у установама за смештај деце и младих са 69% доминирају радници старији од 40 година. Старосна структура се није значајно мењала у претходних пет година (Графикон 6).

Графикон 6 - Старосна структура запослених по групама установа за смештај деце и младих, 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Запослени у установама социјалне заштите имају обавезу и могућност сталног професионалног усавршавања. У 2020. години запослени из установа похађали су три пута мање акредитованих и неакредитованих обука из области социјалне заштите, као и свих врста семинара и конференција. Такође, похађали су двостуко мање здравствених обука. Највећи број учесника евидентиран је у акредитованим обукама из система здравствене заштите (Табела 4).

Табела 4 - Запослени у установама за смештај деце и младих према похађању програма стручног усавршавања, 2020.

Врста програма обуке или стручног усавршавања	Број запослених у установама ДМСР	Број запослених у установама ДМБРС и ДМСР	Број запослених у установама за васпитање	Укупно
Програми обуке који су акредитовани у систему социјалне заштите	62	27	12	101
Програми обуке из области социјалне заштите који нису акредитовани	23	77	0	100
Програми обуке који су акредитовани у систему здравствене заштите	159	15	0	174
Програми обуке из области здравствене заштите који нису акредитовани	0	21	0	21
Семинари, саветовања, конференције и друго	40	29	8	77
Неки други програми или усавршавања (академско усавршавање – специјализација, мастер и сл.)	15	16	0	31
Укупно запослених	532	803	74	1409

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

2 Карактеристике корисника установа за смештај деце и младих

Последица процеса трансформације установа је хетерогеност корисника, односно структура корисника не прати Уредбом прописане корисничке групе. Основна одступања од прописаних корисничких група су у установама за ДМСР које смештају већи број одраслих корисника и у установама за васпитање деце и омладине које смештају децу и младе без изречене васпитне мере.

Овај део извештаја прати прописану поделу на три групе установа, али и специфичности актуелно присутних корисничких група чије се карактеристике разликују од циљних група прописаних Уредбом о мрежи установа социјалне заштите. Корисници мале домске заједнице биће посебно апострофирани само када се њихове карактеристике значајно разликују од карактеристика корисника установе којој припадају.

2.1 Број корисника у домском смештају за децу и младе

У установама за смештај деце и младих укупан број корисника током 2020. године износио је 2.105, а на дан 31.12.2020. године 1.941 (Табела 5).

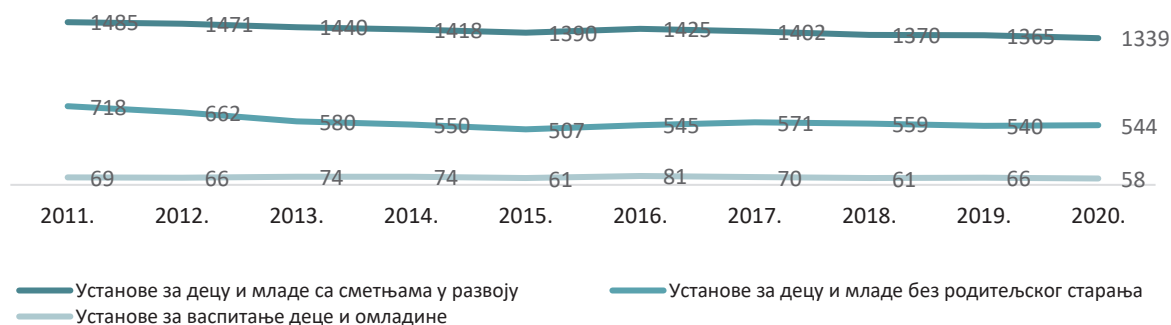
Табела 5 - Корисници у установама за децу и младе, 2020.

Тип установе	Укупан број корисника у 2020.	Број корисника 31.12.2020.
Установе за децу и младе без родитељског старања са МДЗ	628	544
Установе за децу и младе са сметњама у развоју	1383	1339
Установе за васпитање деце и младих	94	58
Укупно	2105	1941

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Укупан број корисника ове групе установа у протеклих 10 година смањено се за 14,6%, највеће смањење је у установама за ДМБРС и ДМСР за 24,2%, у установама за васпитање смањење за 16%, а у установама за ДМСР за 9,8%. (Графикон 7).

Графикон 7 - Корисници у установама за децу и младе, према типу установе, 2011 - 2020.

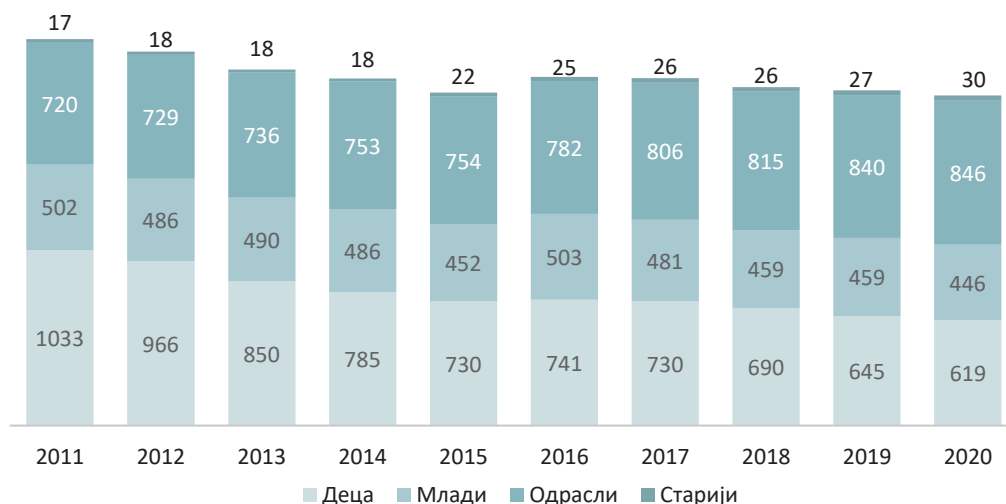
Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

2.2 Старосна и полна структура корисника у домском смештају за децу и младе

У 2020. години настављен је тренд доминанантног удела одраслих корисника, иако је реч о установама намењеним деци и младима. На дан 31.12.2020. године 45,1% корисника у 19 установа је старије од 26 година. Удео деце је 31,9%, а удео младих 23%.

Иако је укупан број корисника у овој групи установа смањен за 14,6%, у протеклих 10 година расте број одраслих и старијих корисника. Број одраслих је повећан за 17,5%, а старијих за 76,5%. Број деце и младих се, са друге стране смањује, број деце је смањен за 40,07%, а број младих за 11,16%.

Графикон 8 – Старосна структура корисника у установама за децу и младе, 2011 - 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Старосна структура корисника у три групе установа се значајно разликује, тако да Установе за ДМБРС и ДМСР и Установе за васпитање имају веома мало одраслих корисника, док су одрасли доминантна група корисника у установама за ДМСР.

У установама за ДМСР у 2020. години 65,3% корисника је старије од 26 година. Иако три од шест установа има организационе јединице за одрасле, одрасли корисници смештени су у пет установа (Табела 6) и овај број се континуирано повећава управо у установама које немају организационе јединице за одрасле. У протеклих 10 година број одраслих у овим установама повећан је за 15%. У складу са процесом деинституционализације смањује се број деце и младих у установама, тако да је укупан број деце корисника 170, од чега 14 деце до 5 година.

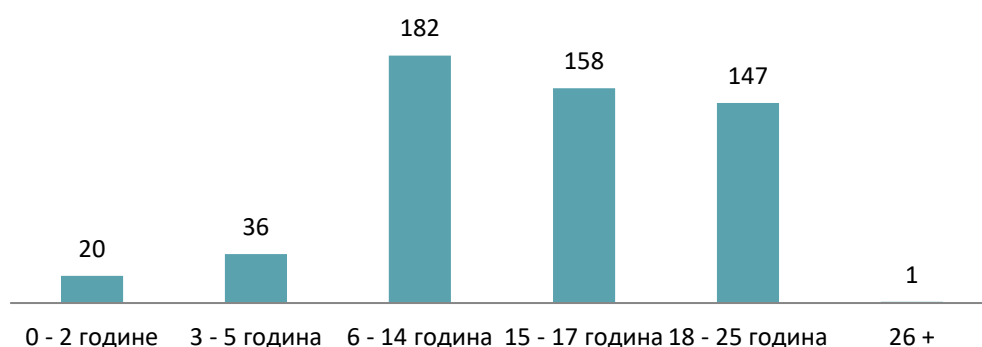
Табела 6 - Корисници у установама за децу и младе са сметњама у развоју у односу на прописани капацитет дефинисан Уредбом о мрежи, 2020.

Назив установе	Број деце и младих на смештају, 31.12.2020.	Капацитет дефинисан Уредбом	Одрасли корисници на смештају, 31.12.2020.	Капацитет дефинисан Уредбом
„Др Никола Шуменковић“, Стамница	72	250	258	200
„Сремчица“	108	100	163	200
„Ветерник“	99	100	385	400
„Колевка“	162	170	0	0
„Шабац“ при ЦСР Шабац	20	40	23	0
„Београд“ - стационар за аутизам	3	46	46	0
Укупно	464	706	875	800
Попуњеност капацитета	65,7%		109,4%	

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и млади са сметњама у развоју

У 10 установа за ДМБРС и ДМСР корисници су доминантно деца и млади, а на крају 2020. године у установама је боравио један одрасли корисник (Графикон 9).

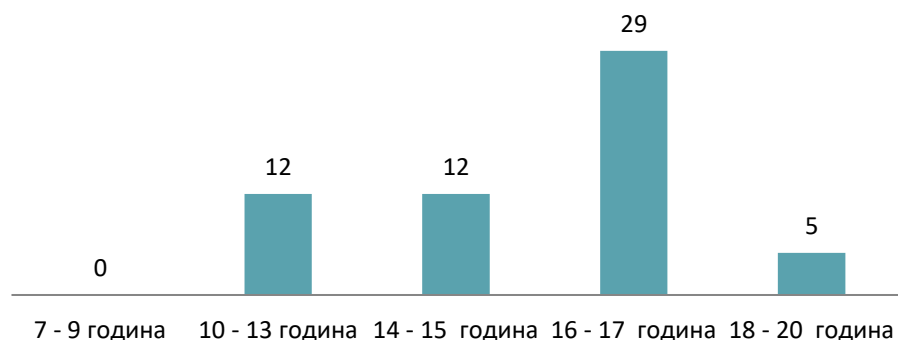
Графикон 9 - Корисници у установама за децу и младе без родитељског старања и за децу и младе са сметњама у развоју према старости, 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај ДМБРС и ДМСР.

У установама за васпитање деце и омладине, доминирају деца узраста од 16 до 18 година (Графикон 10).

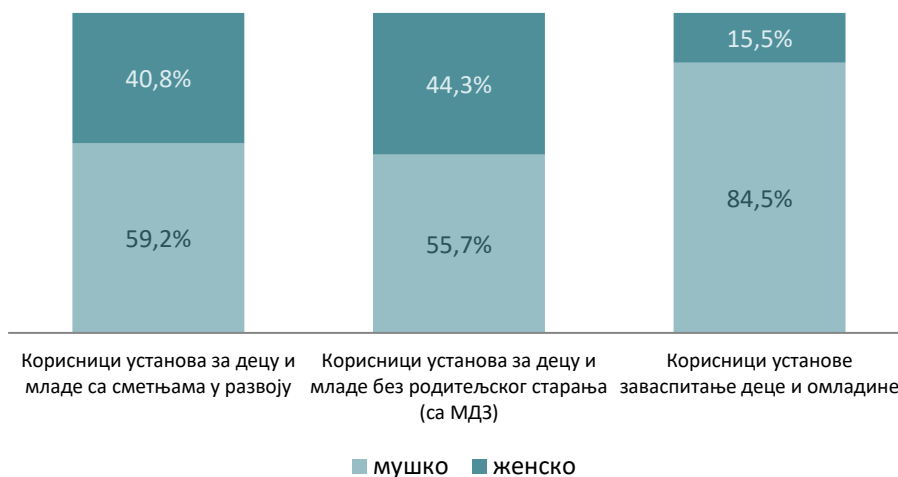
Графикон 10 - Корисници према старосној структури у установама за васпитање деце и омладине, 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за васпитање деце и омладине

У **полној структури** корисника у установама за смештај деце и младих 31.12.2020. године мушкарци су заступљени са 59%. Полна структура корисника се разликује унутар три групе установа: у заводима за васпитање доминирају деца и млади мушког пола, док је полна структура у друге две групе установа уједначенија (Графикон 11). Подаци се нису значајно мењали протеклих пет година.

Графикон 11 - Полна структура корисника три групе установа за децу и младе, 2020.

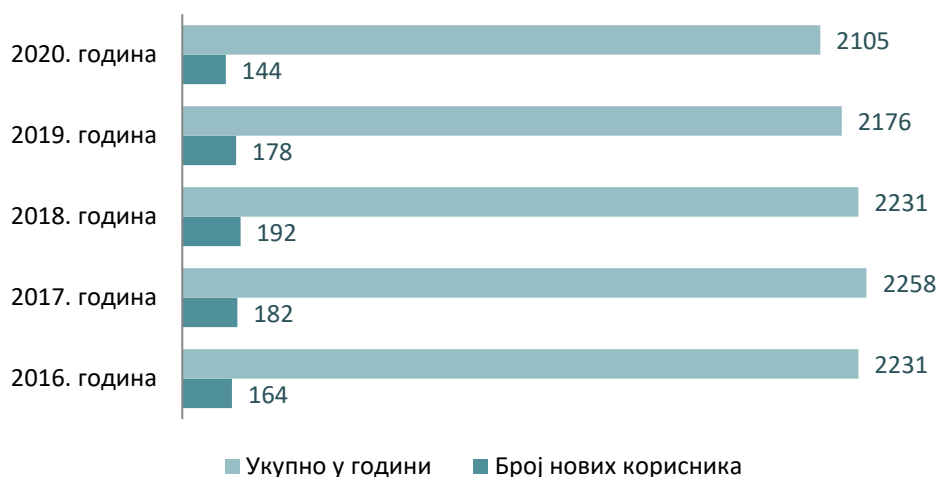

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

2.3 Корисници домског смештаја у установама за децу и младе примљени током године

Удео корисника смештених у установу у току 2020. године у укупном броју корисника на смештају је 6,8%, што је најниже учешће новопримљених корисника у укупном броју корисника у протеклих пет година (Графикон 12).

Графикон 12 - Корисници смештени у току године према укупном броју корисника домског смештаја за децу и младе, 2016 - 2020. година

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Као и протеклих година, највећи удео корисника смештених током године региструје се у установама за васпитање, 29,8%, у домском смештају за децу и младе без родитељског

старања је 16,6% корисника који су примљени током године¹⁴, а најмањи удео ових корисника у односу на укупан број корисника евидентиран је у установама за ДМСР, 1,4%.

2.4 Разлог смештаја у установу

Разлози смештаја¹⁵ су према нормативима различити за установе за домски смештај деце и младих и за установе за васпитање деце и младих, тако да ће подаци у овом одељку бити приказани само по групама установа, не и збирно.

Док се у установе за децу и младе без родитељског старања доминантно смештају деца због неадекватног родитељског старања у 65% случајева, у установе за ДМСР 80% деце је смештено због немогућности родитеља да одговоре на здравствене потребе детета. Што се тиче пунолетних корисника у установама за децу и младе са сметњама у развоју примљено је четири корисника, сва четири из разлога што породица није могла да одговори на њихове здравствене потребе.

У установе за васпитање деце и омладине током 2020. године упућено је 28 деце и младих, по три различита основа (Графикон 13).

Графикон 13 - Корисници у установама за васпитање деце и омладине према разлогу смештаја у 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за васпитање деце и омладине

2.5 Средина боравка корисника пре смештаја у установу

Подаци из свих 19 установа указују да је 62,2% деце и младих смештених током 2020. године уствари премештено из друге установе (45,9%) или породичног смештаја (16,3%), дакле већ се налазило у систему социјалне заштите, а мање од трећине (29,7%) је пре смештаја у установу живело у биолошкој породици.

Посматрано према типу установа, уочавају се разлике. У *установама за ДМБРС и ДМСР* 72% деце и младих је пре смештаја већ било издвојено из породице и налазило се у некој другој установи у систему социјалне заштите (57%) или у породичном смештају (15%). У *установе за ДМСР* 44% деце и младих дошло је из породичног смештаја и 5%

¹⁴ У МДЗ удео новопримљених корисника је далеко мањи, 4,8%, структура ових корисника једнака је структури корисника установа за ДМСР, па су и карактеристике ове групе корисника сличније овој другој групи установа.

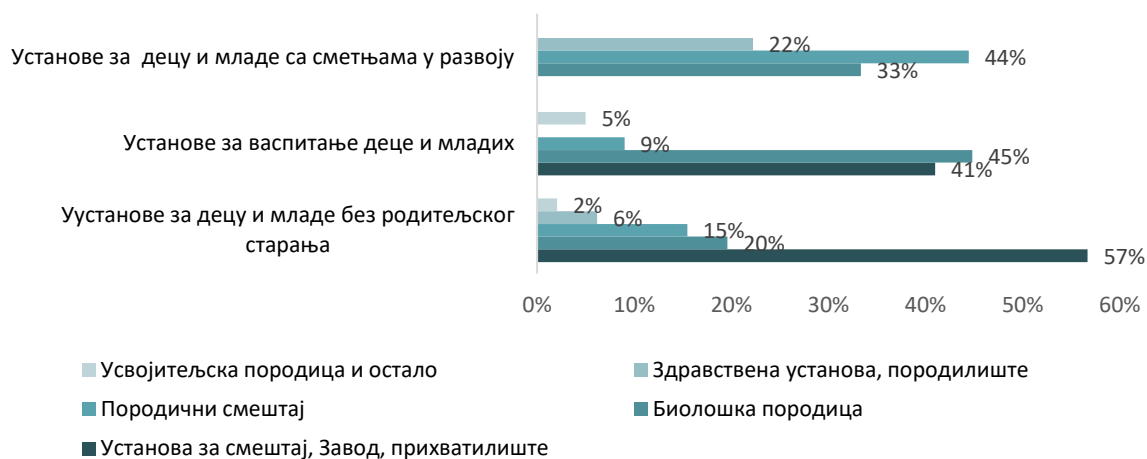
¹⁵ У 2020. години промењена је методологија тако да се разлог смештаја посматра само код корисника који су током извештајне године смештени у установу, не код свих корисника.

корисника из здравствених установа. У *установама за васпитање* половина корисника је претходно већ била у систему социјалне заштите, 41% у другим резиденцијалним установама и 9% у породичном смештају.

Из биолошке породице у установе за ДМСМР 2020. године смештено је 33% корисника, а 20% деце и младих у установе ДБРС и ДСМР. У установама за васпитање 45% свих корисника претходно је живело у биолошкој породици (Графикон 14).

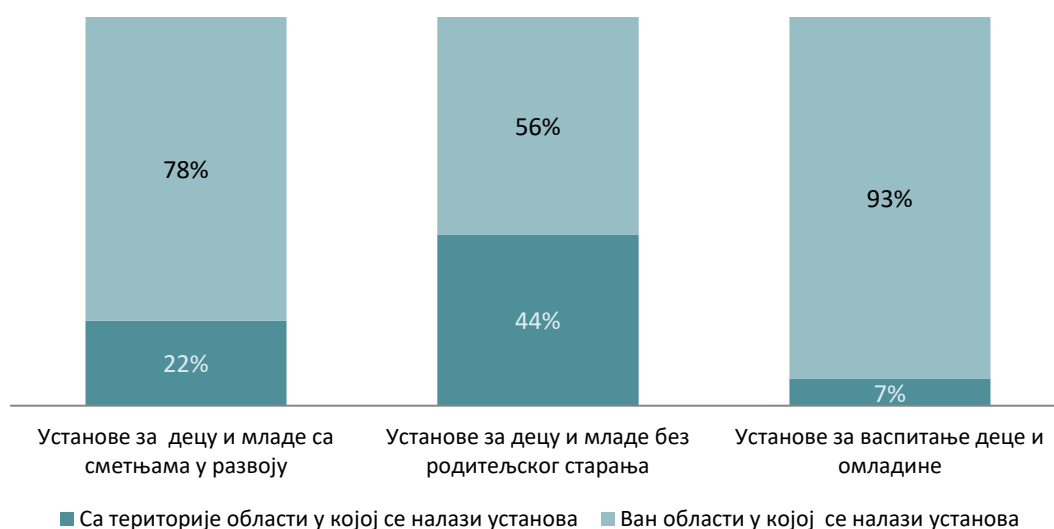
Графикон 14 - Средина боравка деце и младих пре смештаја у установу за домски смештај, 2020.

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

У 2020. години у свим врстама установа доминантно су смештени корисници из других области Републике Србије (Графикон 15). Нема значајних разлика у подацима протеклих пет година.

Графикон 15 - Дистрибуција корисника према месту пребивалишта пре смештаја, 2020, (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

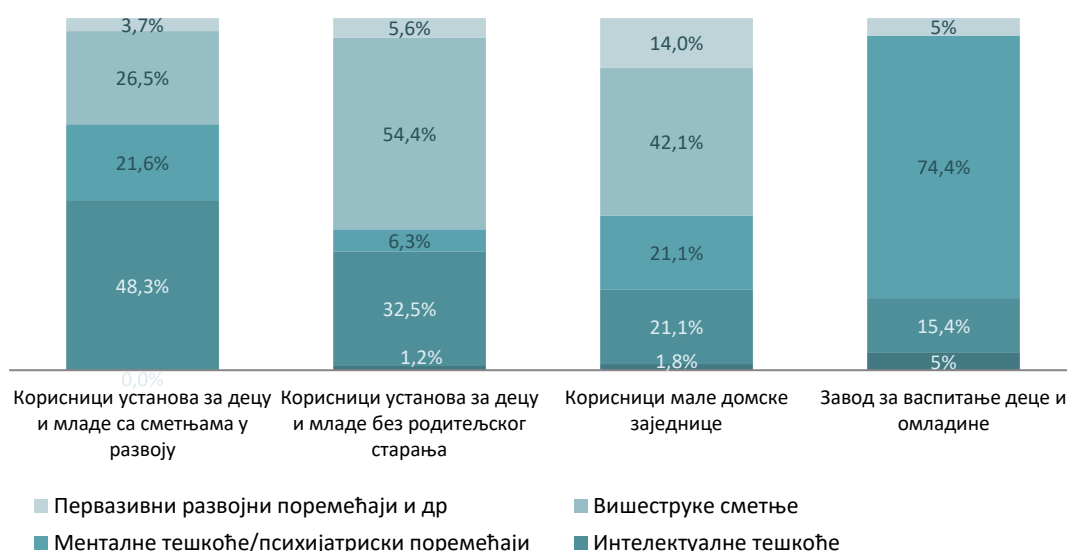
2.6 Корисници према сметњама у развоју и инвалидитету

Од укупног броја деце и младих у три групе установа за смештај, 77,6% има неки вид сметње у развоју. У установама за смештај ДМСП, сва деца и млади имају неку врсту сметње у развоју: 48,3% интелектуалне тешкоће, а 26,5% вишеструке сметње.

Од укупног броја корисника установа за ДМБРС и ДМСП, 31.12.2020. године, 51,9% има неку врсту сметње у развоју. Међу децом са сметњама у развоју 54,4% има вишеструке сметње. Као издвојене јединице унутар ове групе домова налазе се мале домске заједнице и сви корисници малих домских заједница имају сметње у развоју, а 42,1% вишеструке сметње. Удео деце са сметњама у установама за ДМБРС и ДМСП је стабилан протеклих 5 година.

У установама за васпитање деце и омладине у 2020. години евидентирано је да 67% деце и младих има сметње у развоју. Узрок овако високе заступљености сметњи у развоју у популацији деце и младих на смештају у овим установама су психијатријски поремећаји дијагностиковани код 74,4% деце и младих (Графикон 16).

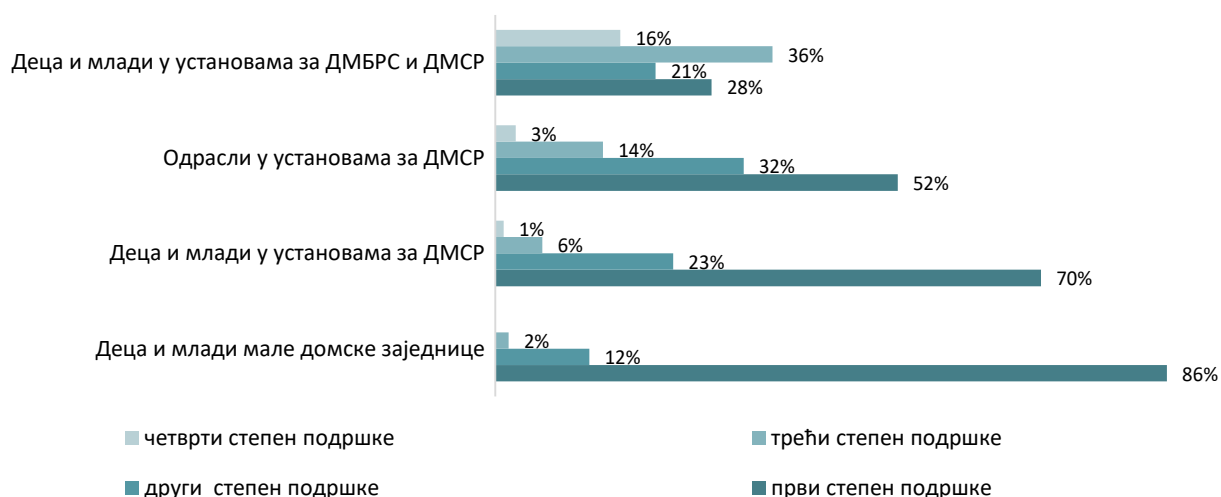
Графикон 16 - Деца и млади са сметњама у развоју према врсти сметње у развоју или инвалидитета, 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

У 2020. години половина, тј. 51,9% све деце и младих у домском смештају има потребу за првим степеном подршке. Посматрано по групама установа, највиши, тј. први степен подршке потребан је корисницима мале домске заједнице и установа за ДМСП. За преко половину корисника у установама за домски смештај ДМБРС и ДМСП процењено је да им је потребан трећи или четврти степен подршке (Графикон 17). Структура корисника према степену подршке стабилна је протеклих година.

Графикон 17 - Корисници услуге домског смештаја према потребном степену подршке, 2020, (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

2.7 Старатељска заштита корисника на смештају у установама за децу и младе

Мере старатељске заштите су у 2020. години примењене за 80,3% свих корисника у установама за смештај деце и младих. Непосредни старатељ је био задужен за 71% корисника који су имали старатељску заштиту. У установама за ДМСР мере старатељске заштите примењене су за 74,1% малолетних и 79% пунолетних корисника. У установама за ДМБРС и ДМСР сви малолетни и 33,1% пунолетних корисника има старатељску заштиту, а у установама за васпитање мере старатељске заштите примењене су за 84,2% деце и младих корисника.

Када су у питању деца у обе групе установа за домски смештај, као вршилац дужности старатеља доминира непосредни старатељ, односно орган старатељства, осим у установама за смештај ДМСР где су готово половина старатеља сродници (Графикон 18).

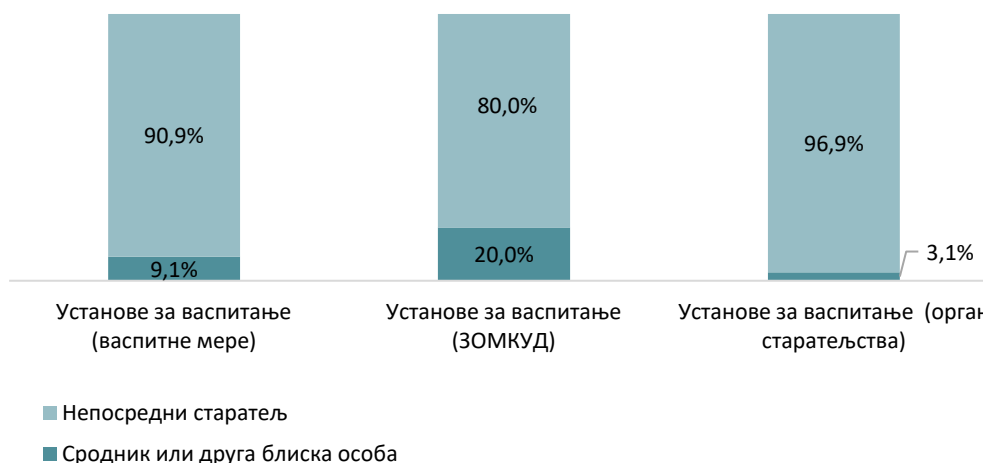
Графикон 18 - Корисници под старатељском заштитом према старости и врсти старатељске заштите, 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

У установама за васпитање, зависно од разлога смештаја старатељску заштиту има 94,1% деце и младих које је упутио орган старатељства и 73,3% корисника са изреченом васпитном мером упућених на основу ЗОМКУД. Када корисници имају старатеља, најчешће је у питању непосредни старатељ (Графикон 19).

Графикон 19 - Корисници под старатељском заштитом у установама за васпитање, према врсти старатељске заштите, 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за васпитање деце и омладине

2.8 Образовна структура деце и младих у установама

У установама за ДМБРС и ДМСР свега 1,6% деце основношколског узраста није укључено у образовање. У односу на претходне године, повећава се број деце која похађају редовну основну школу, тако да 2020. године приближно исти број похађа редовну и специјалну школу¹⁶. Деца средњешколског узраста су чешће у редовним него у специјалним средњим школама (Табела 7). Млади су укључени у различите облике образовања и само 1,9% је напустило школу или су остали професионално неспособљени, док четвртина младих корисника похађа вишу школу или факултет (Табела 7). У малим домским заједницама корисници су већински укључени у образовни систем, превасходно у специјално образовање.

У установама за децу и младе са сметњама у развоју у 2020. години 11,8% деце основношколског узраста није укључено у образовање, а 30% деце је напустило или није похађало школу. Готово половина, 42,4% деце иде у специјалну школу.

Укљученост у образовни систем у установама за васпитање деце и омладине различита је код корисника који су упућени од стране органа старатељства и оних који су смештени на основу ЗОМУКД. Већина, 75,8% деце упућене од стране органа старатељства похађа редовну основну школу, а сви млади средњу. Деца смештена на основу ЗОМУКД, и она са васпитном мером већински су средњешколског узраста и не иду у школу, деца основношколског узраста иду у редовну школу. Млади смештени на основу ЗОМУКД не иду у школу¹⁷, док трећина оних са васпитном мером ипак похађа редовну средњу школу (Табела 8).

¹⁶ Половина, односно 51,9% све деце у овим установама има сметње у развоју

¹⁷ Средња школа није обавезна у РС.

Табела 7 - Деца смештена у установе према образовном статусу и према врсти установе, 2020. (%)

Укљученост деце у образовни систем	Установе за ДМСМР	Установе за ДБРС	Мале домске заједнице	Установе за васпитање деце и младих		
				- васпитна мера	- ЗОМКУД	орган старатељства
Не похађа предшколску установу, а предшколског је узраста	2,4%	11,6%	0%	0%	0%	0%
Похађа предшколску установу	6,5%	4,8%	0%	0%	0%	0%
Не похађа основну школу, а основношколског је узраста	11,8%	1,6%	0%	0%	0%	0%
Редовна основна школа	1,8%	23,0%	5,6%	23,1%	0%	75,8%
Специјална основна школа	42,4%	26,7%	55,6%	0%	0%	0%
Не похађа средњу школу, а средњошколског је узраста	0%	0%	0%	53,8%	85,7%	12,1%
Редовна средња школа	0%	22,0%	0%	15,4%	0,0%	9,1%
Специјална средња школа	2,4%	4,5%	27,8%	0%	0%	0%
Школа за основно образовање одраслих	0%	1,1%	0%	7,7%	14,3%	3,0%
Студенти - виша и висока школа	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Напустили школовање - неоспособљени	30,0%	2,9%	0%	0%	0%	0%
Завршили школовање	2,9%	1,9%	11,1%	0%	0%	0%

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Табела 8 - Млади у установама према образовном статусу и према врсти установе, 2020. (%)

Укљученост у образовни систем	Установе за ДМСМР	Установе за ДБРС	Мале домске заједнице	Установе за васпитање- васпитна мера	Установе за васпитање - ЗОМКУД	Установе за васпитање - орган старатељства
Специјална основна школа	6,5%	5,6%	41,0%	0%	0%	0%
Не похађа средњу школу, а средњошколског је узраста	0%	0%	0%	33,3%	0%	0%
Редовна средња школа		30,6%	0,0%	33,3%	0%	100,0%
Специјална средња школа	10,9%	10,2%	15,4%	0%	0%	0%
Школа за основно образовање одраслих	9,5%	0,9%	0,0%	0%	0%	0%
Студенти - виша и висока школа	0%	24,1%	0,0%	0%	0%	0%
Напустили школовање - неоспособљени	48,0%	1,9%	0,0%	33,3%	100,0%	0%
Завршили школовање	25,2%	26,9%	43,6%	0%	0%	0%

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

2.9 Одржавање контаката деце и младих са примарном породицом и сродницима

Укупно 69,3% деце и младих у установама немају контакте са сродницима или су контакти веома ретки и без предвидиве динамике. У најнеповољнијем положају су деца и млади из *малих домских заједница* који се никада (61,4%) или ретко (28,1%) виђају са сродницима, потом 88,2% деце и младих упућених у установе за васпитање од стране органа старатељства. Најчешће контакте имају деца и млади у установама за васпитање који су смештени на основу изречене васпитне мере (Табела 9).

Табела 9 - Начини одржавања контаката деце и младих са сродницима, 2020, (%)

Корисници по групама установа	Редовно виђање, у дому и породици	Повремено виђање у дому	Ретко виђање	Без контаката
Корисници установе за смештај деце и младих са сметњама у развоју	94	76	114	153
Корисници установе за децу и младе без родитељског старања	73	55	165	191
Корисници мале домске заједнице	2	4	16	35
Корисници са васпитном мером (Заводи)	6	2	6	2
Корисници смештени на основу ЗОМУКД (Заводи)	2	0	5	1
Корисници смештени на основу одлуке органа старатељства (Заводи)	1	3	5	25
Укупан број корисника према динамици виђања	178	140	311	407
Удео корисника свих установа према динамици виђања сродника	17,2%	13,5%	30,0%	39,3%

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

Што се тиче одраслих и старијих корисника смештених у установе за децу и младе са сметњама у развоју, 67% корисника нема контакте са сродницима или су контакти ретки и без предвидљиве динамике.

2.10 Корисници према дужини боравка у установи

Дужина боравка у установи се разликује према типу установе.

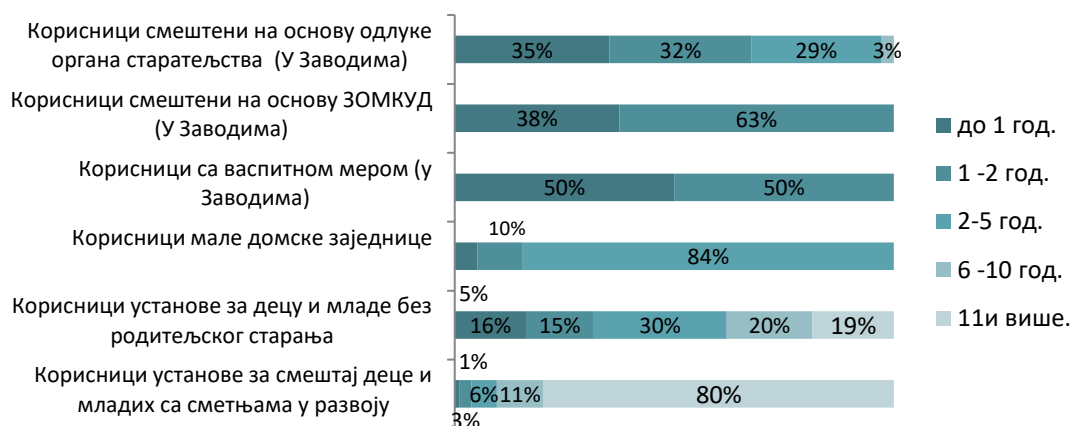
У установама за смештај деце и младих са сметњама у развоју, на дан 31.12.2020. године 80% свих корисника борави у установи преко десет година, од чега 48,1% дуже и од двадесет година¹⁸.

Евидентирана дужина боравка деце и младих у установама за ДМБРС и ДМСР такође сведочи о дуготрајном боравку у установи - 39% деце и младих бораве преко пет година (Графикон 20).

У установама за васпитање деце и младих корисници који су у установи на основу ЗОМУКД не остају дуже од две године, што је у складу са Законом, док трећина деце и младих смештених у ове установе на основу одлуке органа старатељства (без изречене мере) бораве у установи дуже од 2 године.

¹⁸ Подаци нису сегрегирани по узрасту тако да укључују децу, младе и одрасле у овим установама.

Графикон 20 - Дужина боравка корисника у установама за децу и младе, 2020. (%)

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

2.11 Прекиди смештаја

Корисници три групе установа се разликују према броју и разлогу прекида смештаја и биће засебно приказани.

Прекиди смештаја у установама за ДМСП су ретки, а у 2020. години установу је напустило само осморо деце и седморо младих. Од осморо деце за свега двоје прекид смештаја је био позитиван исход, прелазак у породични смештај.

У установама за ДМБРС и ДМСП (укупљујући децу из МДЗ) регистрован је прекид смештаја за 46 деце, односно 10,4% укупног броја деце на смештају током 2020. године. За 19 деце прекид је излазак из система заштите или прелазак на мање рестриктиван облик заштите (Табела 10).

Табела 10 - Деца према разлогу прекида смештаја у установама за децу и младе у 2020. години

Разлог престанка смештаја	Установе за смештај деце и младих са сметњама у развоју				Установе за децу и младе без родитељског старања (са МДЗ)			
	Деца	Млади	Одрасли	Укупно	Деца	Млади	Одрасли	Укупно
Створени услови за повратак у биолошку/сродничку породицу	0	1	0	1	7	5	0	12
Створени услови за усвојење	0	0	0	0	6	0	0	6
Престанак потребе за смештајем услед осамостаљивања	0	0	2	2	4	17	3	24
Премештени у хранитељску породицу	2	0	0	2	2	0	0	2
Премештени у другу установу за смештај	0	0	3	3	16	9	0	25
Самовољно напустили установу	0	0	0	0	4	3	0	7
Умрли	6	6	24	36	6	0	0	6
Напустили установу из неког другог разлога	0	0	0	0	1	1	0	2
Укупно	8	7	29	44	46	35	3	84
Укупно корисника по узрасту (у години)	178	301	904	1383	442	182	4	628
Удео прекида	4,5%	2,3%	3,2%	3,2%	10,4%	19,2%	75,0%	13,4%

Извор: Годишњи извештаји установа за домски смештај деце и младих

У 2020. години смештај у установи за васпитање деце и омладине прекинут је за 13 деце, и 23 пунолетна корисника (Табела 11).

Табела 11 - Број корисника установа за васпитање деце и омладине којима је престао смештај, односно престала реализација мере изречене на основу ЗОМУКД према средини у коју су отишли, 2020.

Средина у коју су отишли	Корисници са васпитном мером		Корисници смештени на основу ЗОМУКД		Корисници смештени на основу одлуке органа стартељства		Укупно
	Малолетни	Пунолетни	Малолетни	Пунолетни	Малолетни	Пунолетни	
Вратили се у биолошку породицу	2	11	1	5	6	1	26
Започели самосталан живот	0	1	0	1	0	0	2
Смештени у дом за децу и младе	0	0	0	0	2	0	2
Смештени у васпитну установу	0	2	0	1	2	1	6
Друго	0	0	0	0	0	0	0
Укупно прекида	2	14	1	7	10	2	36
Укупно корисника	15	17	8	8	43	3	94
Удео	13,3%	82,4%	12,5%	87,5%	23,3%	66,7%	38,3%

Извор: Годишњи извештаји установа за васпитање

3. Додатне делатности установа, услуге у локалној заједници у 2020. години

Поред услуга домског смештаја, установе за децу и младе пружале су и следеће услуге смештаја: мале домске заједнице („Звечанска“, „Душко Радовић“, „Станко Пауновић“, „Христина Мркшић“, „Вера Благојевић“), матерински дом („Звечанска“ и „Колевка“) и Центар за смештај малолетних странаца (Установа за васпитање деце и омладине у Београду и Нишу).

Услугу прихватиштва и дневног боравака су пружале четири, две установе услугу становања уз подршку, а једна СОС телефона (Табела 12).

Табела 12 - Врста услуга и корисници услуга у заједници у установама за смештај деце и младих, 31.12.2020.

Установа	Прихвати- лиште	Дневни боравак	Становање уз подршку	СОС телефон	Телефонско саветовали- ште	Укупно
"Вера Радивојевић"	1	-	-	-	-	1
"Споменак"	1	-	8	-	-	9
"Станко Пауновић"	-	10	-	-	-	10
„Звечанска"	42	15 (третмански центар)	-	1187	4960 (дечја линија) 703 (родитељска линија)	6907
"Душко Радовић"	5	-	-	-	-	5
„Ветерник"	-	26	10	-	-	36
„Колевка"	-	65	-	-	-	65
<i>Укупно корисника</i>	<i>49</i>	<i>116</i>	<i>18</i>	<i>1187</i>	<i>5663</i>	<i>7049</i>
<i>Укупно Установа</i>	<i>4</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>1</i>	<i>1</i>	

Извор: Годишњи извештаји установа за васпитање

4. Закључак и препоруке

Систем социјалне заштите у Србији располаже са 19 установа које обезбеђују услугу домског смештаја деци и младима: 10 установа за децу и младе без родитељског старања и за децу и младе са сметњама у развоју, шест установа за децу и младе са сметњама у развоју и три установе за васпитање деце и омладине.

Србија је успела значајно да смањи број деце и младих у установама и може се похвалити једном од најнижих стопа институционалног смештаја деце у Европи. Највеће смањење броја деце у смештају одиграло се у првих 10 година реформских процеса када је број деце у периоду од 2000 - 2010 преполовљен¹⁹. Позитивно је да се и у последњих десет година бележи континуиран пад броја деце на смештају у установама, мањег интензитета јер је број деце у установама већ значајно смањен. Смањење броја деце у установама у протеклих десет година износи 40,1%, а смањење укупног броја корисника 14,6%. Позитивно је и да се деца у 2020. години налазе искључиво у групи установа за децу и младе, док их је ранијих година било и у установама за одрасле.

Све три групе установа имају слабо развијене услуге у заједници, свега седам установа. ЦЗОДО „Звечанска“ има највећи распон других услуга. За даљу трансформацију установа и процес деинституционализације, није довољно уредити нормативни оквир, смањити број корисника у установама и пријем нових корисника на смештај у установе, већ и развијати услуге на локалном нивоу које ће утицати на смањење пријема нових корисника и излазак корисника из резиденцијалног смештаја у заједницу која располаже адекватним подршкама овој осетљивој групи деце и младих. Паралелно са развојем нових и ширењем постојећих услуга у заједници неопходно је континуирано побољшање квалитета услуга и живота корисника којима је смештај у установи и даље неопходан.

Свака од три групе установа се у свом раду и у процесу трансформације уподобљавања са стандардима и сусреће са различитим изазовима, тако да је детаљнију дискусију налаза и закључке неопходно приказати по групама установа.

Установе за смештај деце и младих са сметњама у развоју

Установе за смештај деце и младих са сметњама у развоју су једина група установа која већ Уредбом има дефинисане капацитете за одрасле кориснике, тако да се у шест установа прописује капацитет од 1516 места, од чега је капацитет за смештај деце и младих 716 у свих шест, а капацитет за смештај одраслих корисника 800 у три установе²⁰. У 2020. години у овим установама је 31.12.2020. године 65,3% корисника старије од 26 година. „Стационар за аутизам“ у Београду смешта 94,9% одраслих, а установа при ЦСР „Шабац“ 53,5% одраслих, иако немају организационе јединице за одрасле. Једино „Колевка“ из Суботице нема одрасле кориснике. Старосна структура корисника је један од највећих изазова ове групе установа. Такође, сви корисници имају сметње у развоју или инвалидитет, што јесте у складу са дефинисаном корисничком групом ових

¹⁹ Према подацима МРЗБСП, смањење за 52% (2672 детета 2000. године, 1265 деце 2010. године)

²⁰ „Стамница“, „Сремчица“ и „Ветерник“

установа. О сложености њихове ситуације говори и податак да 52% корисника има потребу за првим степеном подршке, још 32% други степен подршке.

Када је реч о капацитетима смештаја у односу на Законом прописане стандарде, једино „Стационар за аутизам“ у Београду и установа при ЦСР „Шабац“ имају капацитете испод 50. За преостале четири установе капацитети прописани Уредбом су већи од 50 за децу и младе, односно од 100 за одрасле и старије. Попуњеност капацитета за организационе јединице за децу је 65,7%, а за одрасле 109,4%. Флуктуација у овој групи установа је веома ниска, удео прекида смештаја је 3,2% у 2020. години, а удео корисника који су примљени још мањи и износи 1,4%. На листама чекања је у 2020. години био 81 потенцијални корисник.

Због мале флуктуације и попуњености капацитета, ова група установа има тешкоћа и са могућностима да уподобљава стандарде квалитета смештаја изражене кроз број места у соби, тако да у 2020. години и даље 38,5% соба у овим установама има преко четири места. Само једна установа има структуру смештаја у складу са стандардима.

Број запослених се континуирано смањује, у протеклих пет година је смањен за 10,3%. Имајући у виду све већи број одраслих у овој групи установа, може се поставити питање адекватности структуре професија запослених стручних радника. Наиме, 63% стручних радника су дефектолози. При томе, удео дефектолога је најмањи и износи 16,7% у јединој установи у којој су сви корисници деца и млади, а у „Ветернику“, „Сремчици“, Стационару за аутизам и установи при ЦСР у Шапцу које доминантно смештају одрасле кориснике, удео дефектолога се креће од 60 до 70%. Иако недостају подаци о запосленима сегрегирани по организационим јединицама, и овако груписани подаци указују да старосну структуру корисника која се временом значајно мењала не прати и промена структуре професија стручних радника. Имајући у виду да су сви корисници ових установа са сметњама у развоју, односно инвалидитетом и тешкоћама, очекивано је да у овим установама међу запосленима доминирају медицинске сестре и неговатељи.

Основна обележја или профил типичног корисника није једноставно направити, с обзиром на широк распон узраста корисника. Више је корисника мушког пола, 59,2% што је у складу са преваленцом мушкараца у циљној групи деце са сметњама у развоју и одраслих са инвалидитетом и тешкоћама, а већина, тј. 80% је у 2020. години примљено на смештај због немогућности родитеља да одговоре на њихове здравствене проблеме и потребе. Пре смештаја у установу 33% је живело са родитељима, а 44% је било у породичном смештају. Већина, тј. 78% корисника долази из области ван територије самог дома, што се може повезати са ограниченим бројем установа овог типа. Корисници у овој групи установа бораве дуже него у другим установама. Готово половина или 48,1% корисника у установи борави дуже од 20 година, односно провели су највећи део живота у установи. Услед тога ова група установа је од установа за децу прерасла у установе за одрасле са тешкоћама и инвалидитетом. У складу са дужином боравка очекивано је да је у овим установама континуирано мали је број прекида смештаја на годишњем нивоу, при чему је доминантан разлог прекида боравка у установи смрт корисника. Позитиван исход прекида у смислу остварења плана сталности је самим тим незнатан.

Контакти са породицом су ретки или их уопште нема. Један од разлога је географска удаљеност сродника, али свакако да дуги боравак корисника у установи значајно утиче на слабљење сродничких веза, као и да њихов узраст утиче на повећање вероватноће да родитељи корисника више нису живи. Деца и млади из ових установа углавном похађају школе за образовање и васпитање ученика са сметњама у развоју, а чак 30% њих је напустило школовање или из других разлога и нису професионално оспособљени.

Према 74,1% деце су примењене мере старатељске заштите, доминира непосредно старатељство ЦСР. Када је реч о пунолетнима, 79% има старатељску заштиту и код њих је у 44,7% случајева старатељ сродник или друга блиска особа што је специфичност ове подгрупе у односу на све друге кориснике у 19 установа за децу и младе.

Установе за смештај деце и младих без родитељског старања и деце и младих са сметњама у развоју

У 2020. години услугу домског смештаја пружало је 10 установа за смештај деце и младих без родитељског старања и деце и младих са сметњама у развоју, а установа „Петар Радовановић“ из Ужица је престала са радом. Пет установа има мале домске заједнице као посебне организационе јединице. Ова група установа у далеко већој мери задовољава Законом прописане структурне стандарде. Две од 10 установа имају капацитет преко 50 места²¹, но обе имају већи број објеката за смештај корисника, једна и по различитим локацијама у граду. Структура соба, као индикатор квалитета смештаја је задовољавајућа, 86,1% соба има четири или мање кревета.

Просечна попуњеност капацитета у односу Уредбу је 2020. године била 58,9% са значајним варирањима од установе до установе. Флукуација у овој групи установа је већа него у првој групи установа, удео прекида смештаја износи 17,8%, а удео корисника који су током 2020. године примљени на смештај је 16,6%.

Број запослених који брину о 543 корисника у 2020. години износи 532. Посматрано у односу на 2016. годину²² број запослених је за 20,5% мањи. Структура запослених стручних радника је равномернија него у првој групи установа, педагози и специјални педагози заступљени су са 28%, социјални радници са 19%, психолози са 16%, а затим 7% дефектолога. Имајући у виду да половина корисника има сметње у развоју и да је ова група установа намењена двома различитим циљним групама важно је да планирање људских ресурса прати структуру корисника.

Старосна структура корисника је углавном у складу са прописаном, свега један корисник је на крају 2020. године био старији од 26 година. Број деце у овим установама је протеклих пет година стабилан и креће се између 380 и 400, док број деце млађе од 5 година варира између 43 и 65. Половина, односно 51,9% корисника има сметње у развоју, од чега половина има вишеструке сметње. Разлог смештаја за 65% корисника примљених у 2020. години на смештај је неадекватно родитељско старање. Чак 72% деце која су смештена у ову групу установа претходно је већ било у неком другом

²¹ ЦЗОО „Звечанска“ и Дечје село из Сремске Каменице

²² Период од 5 година

домском смештају, прихватилишту или породичном смештају. Потребно је додатно истражити разлоге високе покретљивости корисника унутар услуге смештаја, као и разлоге због којих се корисници не враћају у породицу.

Више од трећине, 39% корисника у установи борави преко пет година, петина и више од 10 година. И у овој групи установа корисници имају ретке контакте са сродницима. Од 46 деце која су напустила домски смештај, 40% је прешло у породични смештај као мање рестриктиван облик заштите или се вратило у заједницу, а трећина је премештена у неки други дом.

Што се тиче малих домских заједница, сва деца и млади у овом облику смештаја имају сметње у развоју, највећи број корисника је из неког другог облика смештаја прешао у МДЗ када су основане и у њима је од тренутка оснивања. Деца и млади у МДЗ имају минималне контакте са сродницима. Флуктуација корисника је једва присутна, а старосна структура се помера навише.

Установе за васпитање деце и младих

У три установе за васпитање деце и младих у 2020. години боравило је 94 корисника, а на крају године 58. Ова група установа у највећој мери задовољава Законом прописане структурне стандарде у погледу капацитета установе и квалитета смештаја мереног преко броја места у соби. Флуктуација у установама за васпитање деце и омладине је највећа, што јесте у складу са прописима по којима деца и млади којима су изречене васпитне мере бораве у установи најдуже две године. Број запослених је 2020. године био 74, а трећину чине стручни радници, што је очекивано имајући у виду да је доминантан облик рада у овој групи установа третмански.

Највећа тешкоћа са којом се сусреће ова група установа је хетерогена структура корисника, јер је 43% корисника смештено у установу на основу упута органа старатељства, а не на основу ЗОМУКД. Ова деца и млади често имају изразитије менталне тешкоће и специфична су субгрупа деце и младих. Важно је додатно анализирати које је окружење и какав начин рада најнеадекватнији за ову групуацију.

5. ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Списак установа за децу и младе, 2020. године

	УСТАНОВЕ ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА И ДЕЦЕ И МЛАДИХ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	Општина/град
1.	Дом „Ветерник“ Нови Сад	Нови Сад
2.	Дом „Колевка“ Суботица	Суботица
3.	Установа за децу и младе "Београд" -стационар за аутизам	Београд
4.	Установа за децу и младе "Сремчица"	Београд
5.	Установа за децу и младе "Шабац" при ЦСР Шабац	Шабац
6.	Установа за децу и младе "Др Никола Шуменковић"Стамница	Петровац на Млави
	УСТАНОВЕ ЗА СМЕШТАЈ ДЕЦЕ И МЛАДИХ СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ	Општина/град
1.	Дом за децу и омладину СОС Дечије село Др Милорад Павловић,	Нови Сад
2.	Установа за децу и младе "Вера Благојевић" Бања Ковиљача	Лозница
3.	Установа за децу и младе "Вера Радивојевић"	Бела Црква
4.	Установа за децу и младе "Јефимија"	Крушевац
5.	Установа за децу и младе "Мирослав Антић - Мика"	Сомбор
6.	Установа за децу и младе "Споменак"	Панчево
7.	Установа за децу и младе "Станко Пауновић"	Неготин
8.	Установа за децу и младе "Христина Маркишић" при ЦСР	Алексинач
9.	Центар за заштиту одојчади, деце и омладине	Београд
10.	Дом за децу и омладину "Душко Радовић"	Ниш
	УСТАНОВЕ ЗА ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ И ОМЛАДИНЕ	Општина/град
1.	Завод за васпитање деце и омладине Књажевац	Књажевац
2.	Завод за васпитање деце и омладине Београд	Београд
3.	Завод за васпитање омладине Ниш	Ниш

